

26.08.2016

Скрипник О.

Віталій Цимбалюк: «Фахівці НАМН України за рік врятували понад 40 тисяч життів і зберегли для держави більш як 40 мільярдів євро»

Академію медичних наук можна вважати ровесницею Незалежності – указ про її створення було підписано на початку 1993 р. ([Дзеркало тижня. Україна](#)).

Власне, і своєю появою на світ АМН завдячує Незалежності – адже до того її не хотіла випускати зі своїх обіймів ні академія наук СРСР, ні АН України.

Чверть віку для держави – це мить, для людини – майже третина її життя. А для медицини? Який шлях пройшла академія медичних наук, чого досягла, що втратила, яким бачить своє майбутнє – про все це ми розмовляли з президентом Національної академії медичних наук, відомим нейрохірургом В. Цимбалюком.

– За цей період академія розширилася – до її складу входять 36 інститутів клінічного і теоретичного профілю, вона отримала статус національної. Академічні заклади мають найкраще медичне обладнання в Україні. Щоправда, процес розбудови та оснащення інститутів супроводжується багатьма проблемами.

Я глибоко переконаний, що без АМН більшість новітніх методів діагностики та лікування, які використовуються у світі, так би і залишалися для нашої медицини недосяжними. На рівні обласної чи міської лікарні неможливо втілювати те, що роблять в академічних клініках. Велика перевага у тому, коли все йде у комплексі, коли співпрацюють наукові та лікувальні підрозділи.

Наші фахівці не лише лікують пацієнтів, але й витрачають немало часу на пошук нової інформації, багато читають, беруть участь у міжнародних конгресах, шукають можливості для стажування в кращих медичних клініках світу. Існує традиція, зокрема, у кардіохірургії, нейрохірургії, ортопедії називати операції іменем того, хто їх почав виконувати і довів до досконалості. Наші хірурги вчаться у таких фахівців і привозять кращий світовий досвід в Україну. Та й самі багато чого розробляють і запроваджують. Фахівці АМН передають досвід своїм колегам в обласних лікарнях, проводять конференції, відриті операції тощо. Без такого обміну неможливий прогрес у медицині.

Також має значення вузька спеціалізація – коли лікар досконально вивчає один напрям, відточуючи свою професійну майстерність. Це характерно для багатьох інститутів – імені Шалімова, Амосова, Ромоданова, Філатова та інших. Те, що вміють робити хірурги в інститутських операційних – ніхто краще від них не зробить.

Без перебільшення унікальними можна назвати операції, які провели в Інституті Амосова. Із зони АТО літаком доправили бійця, у якого було осколкове пряме враження серця. Мабуть, ніхто не сподівався, що він може залишитися живим. А хірурги його врятували. Таких випадків – коли осколок зачепив серце – було вже кілька, і всі вони завершилися благополучно.

Бійців із важкими пораненнями черевної порожнини рятують в інституті Шалімова. Траплялися надзвичайно складні випадки – привозили хлопців буквально пошматованих осколками. Операції тривали довго – виймали осколки, потім, як Охрїмову свиту, «латали» живота, знімаючи шкіру маленькими шматочками з інших частин тіла. Врятували! І зробили все для того, щоб бійці якнайшвидше одужали..

У клініці відновної нейрохірургії інституту Ромоданова виконують хірургічні втручання, які допомагають відновлювати функції спинного мозку. Люди, які через травми чи поранення були приречені на повну нерухомість, через деякий час починають рухатися з ходунками. Попереду складний період реабілітації. Але це величезна мотивація для бійців АТО, для тих пацієнтів, які зазнали ушкодження спини і не вірили в те, що зможуть колись піднятися.

Все це експериментальні операції, які можна виконувати лише в академічних клініках. Ідеться не лише про методи, кваліфікацію спеціалістів і т. д. У муніципальних лікарнях це неможливо, тому що там повинні дотримуватися протоколів та стандартів лікування. Там про новації в операційних не може бути й мови, а в академічних науково-дослідних інститутах для цього є і умови, і висококваліфіковані кадри.

В наших інститутах уже пройшли лікування понад 4 тис. поранених бійців АТО. Багатьох із них вдалося врятувати лише завдяки унікальним методикам, які запроваджено в академічних клініках, та високому професіоналізму наших лікарів та медичних сестер. В інститутах АМН надають найвищий – четвертий рівень медичної високоспеціалізованої допомоги.

– Про те, як у клініках АМН поранених бійців складають по шматочках, зшивають і ставлять на ноги, вже ходять легенди. Тисячі родин в усіх куточках України вдячні медикам за те, що врятували їхніх

синів, батьків, друзів. І в той же час ходять чутки про реформування АМН. Формальна причина: академія – це пережиток радянських часів. У світі, мовляв, не існує медичних академій, там орієнтуються на інститути громадського здоров'я.

– Можливо, такої назви і не зустрінеш, але ж головне – чим займаються аналогічні установи. Приміром, у США система громадського здоров'я об'єднує 27 інститутів, багато з яких мають і назви, і спеціалізацію, подібні до наших. Є інститути дитячого здоров'я; офтальмології; серця, легень і крові; цукрового діабету та захворювань систем травлення; психічного здоров'я і т.д.

Є і відмінності. Річний бюджет АМН, до якої входять 36 інститутів, становить 1,3 млрд грн, а в США 27 інститутів отримують понад 32 млрд дол. Там люблять цитувати (президента) Рейгана, який сказав: «Ми багаті не тому, що багато грошей вкладаємо в науку, а тому що наука робить нас багатими».

– Якщо вже зачепили тему грошей. Фінансування науки цього року значно скоротилося, проте обіцяли переглянути держбюджет і щось там додати. Чи дотримали урядовці свого слова?

– Ми отримуємо приблизно 50 % коштів від потреби. Зменшення фінансування науки почалося у 2014 р. і, на жаль, процес не зупиняється. Нинішнього року виділили гроші тільки на заробітну плату, та й то не в повному обсязі. Ситуація така, що майже 20 % наукових співробітників потрібно скоротити. Когось доводиться переводити на півставки, неповний робочий тиждень і т. д. Люди не поривають з інститутами, сподіваючись що фінансування колись покращиться.

– Як змінилася медицина за останні 25 років? Що ви, як нейрохірург, професор, котрий має наукову школу, відносите до пріоритетних напрямів?

– Прорив відбувся просто колосальний! І в нейрохірургії, і в інших спеціальностях. Раніше при гострій черепно-мозковій травмі діагноз ставили «методом дятла». Коли пацієнт без свідомості, не може відповісти на запитання лікаря, доводилось робити пошукові фрезові отвори, щоб знайти гематому і прооперувати. А могли й не знайти. Молоді нейрохірурги навіть не уявляють, як можна лікувати хворого без обстеження за допомогою комп'ютерного томографа (КТ) або магнітно-резонансного томографа (МРТ). Нині широко використовується позитронно-емісійна томографія (ПЕТ), яка дозволяє обстежувати всі органи і системи людського організму, виявляти патології на ранньому етапі, коли ще можна

прооперувати і вилікувати пацієнта. Такі можливості діагностики – це просто фантастика.

Я часто згадую Андрія Петровича Ромоданова, який був видатним нейрохірургом, очолював інститут нейрохірургії. Коли в Україні з'явилося комп'ютерне обладнання, його, як вченого, це дуже зацікавило. У нього з'явилася ідея зробити комп'ютер для діагностики головного мозку. І він його зробив. Перший варіант називався «Мир». А співробітники нарекли його динозавром – бо він довго думав, коли обробляв інформацію, і дуже шумів. Потім було ще дві моделі – значно ефективніші, кращі. На жаль, держава не цікавилася науковими розробками та проектами.

Незабаром в Україну почали завозити діагностичне обладнання з Японії, Європи та США, а про українські розробки забули.

<...>

– Медакадемію вже не раз хотіли підпорядкувати МОЗ або ліквідувати, передавши майно якомусь новоствореному агентству чи просто в «хороші руки». Урядовці чомусь сприймають АМН як структуру, котра постійно вимагає фінансування, а натомість нічого не дає. В той час як інші галузеві академії приносять державі користь, яку легко порахувати.

– Ми теж, як кажуть у народі, даремно хліба не їмо. На жаль, у нас не прийнято по-справжньому цінувати ту роботу, яка рятує людям життя і здоров'я. Це розглядають як видатки з бюджету на охорону здоров'я, намагаючись на цьому зекономити. Хоча насправді здорові громадяни – це капітал будь-якої держави.

У світі давно все пораховано. У тому числі й те, скільки втрачає держава через захворювання, травматизм і смертність своїх громадян. Наприклад, Австрія оцінює людське життя в 2,4 млн євро.

– Що мається на увазі?

– Якщо людина, скажімо, потрапила в ДТП і загинула, то держава у такому випадку потенційно втрачає понад 2 млн євро. У Німеччині такі втрати оцінили у 2,3 млн євро. Найдорожче оцінює життя своїх громадян Люксембург – 3,3 млн євро.

Наша сусідка Польща, де економічна ситуація дещо інша, називає цифру 1,2 млн євро. Враховуючи українські реалії, ми знижуємо цей умовний показник до 1 млн євро.

– Думаю, ми цього варті.

– В АМН за рік виконали понад 80 тис. складних операцій, без яких пацієнти не мали шансів вижити. Можливо, скептики скажуть, що не всі операції були четвертого рівня складності тощо. Гаразд, беремо половину.

Це ті 40 тис. операцій найвищого рівня складності, які в інших медичних закладах – міських чи обласних лікарнях – неможливо виконати. Таким чином, за європейськими стандартами, АМН вдалося врятувати не лише 40 тис. життів, але й зберегти 40 млрд євро для держави.

Та плюс до цього наші розробки, які дають економічний ефект від 40 до 140 тис. дол. на рік. Набігає колосальна сума. Однак при цьому урізають фінансування АМН і ніяк не можуть знайти один мільйон гривень на заробітну плату науковцям-медикам.

В приклад іноді ставлять інститути, які розробляють технічні проекти, скажімо, для ядерних реакторів і т. д. Там є можливість порахувати, скільки приносить державі та чи інша розробка. А в охороні здоров'я таких розрахунків немає, тому й сприймають медичну академію як прохача, котрий нічого не дає державі, а лише витрачає бюджетні гроші. Якщо порахувати, скільки АМН зробила за рік у сфері охорони здоров'я та життя громадян, і конвертувати всю цю роботу у національну валюту, стане зрозуміло, хто кому винен – медична академія державі чи навпаки. Особливо, якщо врахувати, що найвища цінність для держави – це життя її громадян.